

Μ. Σατρώφ: «Μπλέ άλογα σέ κόκκινο χορτάρι»

ΑΠΟ ΤΟ «ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ» ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΡΙΑΛΤΟ

Μετάφραση Ε. Παπαρήγα — Μ. Καλαϊζοπούλου — Γιάν. Καλαϊζόπουλου. Σκηνοθεσία Γ. Ρεμούνδου. Μουσική Θ. Μικρούτσιου. Σκηνικά - κοστούμια Ν. Πετροπούλου. Χορογραφίες Γιάννη Φλερού.

Δέν φανταζόμαστε ποτέ ότι θά χρησιμοποιούνταν ο Λένιν ως όχημα για να ταξιδέψει ένας αυτοαποκαλούμενος θεατρικός συγγραφέας και ως ατζέντης συνθηματολογικών σκηνικών σκαλοθυρμάτων υπό τὸ πρόσχημα πολιτικού θεάτρου. Φαίνεται όμως πῶς υπάρχουν παράγοντες πού ενδιαφέρονται μόνον και μόνον γιά αφέλη προπαγανδισμό φέρνοντας έτσι στά μέτρα τους και τὸ Λένιν και τὴν Οκτωβριανή Επανάσταση.

Πληροφοροῦμαστε λοιπὸν ἀπὸ τὸν ἀγνωστὸ μας συγγραφέα, ὅτι θά δοῦμε πολιτικὸ θέατρο, μέσα ἀπὸ τὸ ανοιχτὸ παράθυρο τῆς ιστορίας και ὄχι ἀπὸ τὴν... κλειδαρότρυπα πού βλέπαμε ὡς και σήμερα! Θεέ και Κύριε! Τί μετριοφροσύνη εἶναι αὐτή; Δέν θά τρίξουν δέβαια τὰ κόκαλα τῶν μεγάλων δραματουργῶν (πού μας δείχνανε θέατρο ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα) γιατί οἱ τριγμοὶ τοῦ κειμενογράφου δέν πρόκειται νά φτάσουν ὡς τὸν τάφο τους. Ὅσο γιά μας τοὺς

ΤΟΥ ΣΤΑΘΗ ΙΩ. ΔΡΟΜΑΖΟΥ

θεατές, πού ὡς τώρα βλέπαμε θέατρο ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα, εἶμαστε ἀξιοὶ τῆς τύχης μας... Ἄν αὐτὸ δὲ λέγεται οἴηση!...

Ὁ κειμενογράφος πού υποδύεται τὸ θεατρικὸ συγγραφέα θέλει νά δώσει τὴν εἰκόνα τῆς νεολαίας τοῦ 1920 μέσα ἀπὸ τὰ προβλήματα πού τὴν απασχολοῦσαν: γραφειοκρατία, αγροτικὸ, κουλτούρα, σέξ, προλεταριακοὶ διεθνισμοὶ κ.ά. Τὸ σκαλοθύρμα ἐξελίσσεται ἀπαράβατα μέσα ἀπὸ τὶς ἐξῆς συντεταγμένες. 1. Οἱ νεολαίες εἶναι κάτι μεταξύ τρομερῶν παιδιῶν ἢ κρετικῶν. 2. Ὅλα τὰ προβλήματα τὰ λύνει ὁ Λένιν σὰν ἀπόφοιτος κάποιου κόκκινου βιβλίου ἢ πασπαρτοῦ τῆς ἐπανάστασης. Ὅποτε οἱ νεολαῖοι γίνονται ἀτσίδες, πιάνουν τὸ μικρόφωνο και ποίος τοὺς βαστάει. 3. Σ' ὄλο τὸ ἔργο, τὸ Κόμμα εἶναι ὁ Λένιν, ὁ κειμενογράφος καθαίρει σὲ ὄλη τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ. 4. Καὶ Οκτωβριανὴ Επανάσταση σημαίνει ἀνοικοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μιὰ μόνον χώρα. Τὸ κείμενο δέν ξεπερνάει τὸ ἐπίπεδο ἢ τὴν ευφυΐα μπροσοῦρας. Ἀλλὰ ἂν τὸ κείμενο μιᾶς μπροσοῦρας, ἢ κείμενα τοῦ ἴδιου τοῦ Λένιν τὰ βάλουμε στὸ στόμα ενός ἠθοποιοῦ γιά νά εκφωνῆσει ἀπὸ σκηνῆς, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ γίνονται θέατρο. Ἀντὸ ἔργο τοῦ Ἐμπεδοκλή τὸ βάλουμε σὲ στίχους, ἔγραψε ὁ Ἀριστοτέλης ὁ Ἐμπεδοκλῆς πάλι φυσιολόγος θά εἶναι και ὄχι δραματουργός! Αὐτὰ εἶναι ψιλὰ γράμματα γιά τὸν κειμενογράφο. Οὔτε ὁ Λένιν γίνεται θεατρικὸς ἥρωας, ἂν τοῦ βάλουμε στὸ στόμα μέ τὴ μεγαλύτερη ἀκρίβεια τοὺς λόγους του. Τὸ θέατρο, τὸ πολιτικὸ θέατρο, δέν εἶναι κοπιάρισμα κειμένων και φωτογράφησι ζωῆς, ἀλλὰ δημιουργησι ποιητικῆς φαντασίας και οἱ θεατρικοὶ ἥρωες εἶναι πρωτότυπα θεατρικὰ πλάσματα. Τὸ θέατρο δέν ἀντιγράφει, πλάθει.

Ὁ κειμενογράφος θέλησε, μέσα στίς παραπάνω πάντοτε συντεταγμένες, νά δώσει μέ κάποιο χιούμορ τὶς ἐπαναστατικῆς ἀκρότητες ἢ τοὺς δογματισμοὺς. Μὴ μποροῦντας ὅμως νά δώσει ἀπὸ τὶς παραπάνω ἐντεταγμένες, ἢ ἐπιδραματικῆς πῆγαινε πότε ἀπὸ δὴ και πότε σπὸ και — γιατί πάντα ἤθελε νά φυλάξει τὸ ρόλο του — ὡστε γινότανε τέτοιος σαφαναπαλισμὸς ἰδίων, πού δέν ἤξερε τί χειροκροτεῖ τὸ κοινὸ τὴν εὐπρέπη εἰρωνεία — μέσα στή γαστήρι πάντοτε — ἢ τὴ θέση τῆς καθοδήγησης.

Ἄν ὁ κειμενογράφος μέ τὰ περί ἐλευθέρου ἔρωτα ἤθελε νά ρίξει βολές κατὰ τῆς Κλάρας Τσέτκιν θά τοῦ λέγαμε ὅτι δέν μιλάνε γιά μικροαστικὴ ἠθική, στὸ σπῆτι τοῦ κρεμασμένου. Ὅσον ἀφορὰ γιά τὸν προλεταριακὸ διεθνισμό πού ἤθελε νά μας πείσει ὅτι σημαίνει ἐξαγωγή τῆς ἐπανάστασης, γιατί δέν ἐβγάξε στή σκηνὴ νά πούν τὴ γνώμη τους ὁ Μπέλα Κούν (τὸν ἔχει ἀκουστὰ ὁ συγγραφέας, τί ἀπόγινε;) κι ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ. Δέν θά μπορούσαν νά ἦταν ἰσότιμοι συνομιλητές στή θεατρικὴ σκηνὴ μέ τὸ Λένιν, τὴν Τσέτκιν, τὴν Κρούτσκαγια... Τὸ κόμπλεξ ὅμως τοῦ κειμενογράφου ἐναντι τῆς δίας, ἐκδηλώνεται μέ τὴν ἀφέλη του προαίρεσι ὅτι λύνονται μέ τὴν πειθῶ! Σ' ἕνα ὀργανισμό, πού ἀκόμα ὡς τὸν Χρουτσῶφ οἱ ἰδεολογικῆς διαφορῆς λυνόντουσαν μέ τὸ πιστόλι και μέσα στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο! Γιατί τὴση ἀχρείαστη ωραιοποίηση τῆς πραγματικότητος;

Τὸ ἔργο φιλοδοξοῦσε νά εἶναι κάτι ἀνάμεσα σὲ λαϊκὸ θέατρο και μιούζικαλ. Μόνον πού ὁ κειμενογράφος δέν ἤξερε οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο. Οἱ σκηνῆς μέ τὸ Λένιν πού ἔλυσε τὰ πάντα ἀπέπνεαν ἀφόρητη ἀνία. Τὰ μπαλέτα (προλετωκωλτ, γραφειοκρατία), δέν ἦταν νά παρουσιαστούν σὲ σκηνὴ. Ἡ κακογουστιᾶ, ἢ τεχνικὴ ἀναπρία και τὰ ἀφελῆ «ποιητικὰ» ψελίσματα θυμίζανε σχολικῆς παραστάσεις — κίτς. Ὑπάρχει κάποια διαφορὰ ν' ἀνεμίξεις θεατρικὰ τίς κόκινες σημαίες, ἀπὸ τὸ νά τίς ἀναρτήσῃ σὰν φίλαθλος ἀπὸ τίς κερκίδες ποδοσφαιρικῶν γηπέδου. Ρητορεία, πεζολογία και ἀφέλεια σὲ ἀσταμάτητο ρυναγωνισμό. Οἱ θεατρικοὶ ἥρωες λ.χ., πού εἰρωνεύονται τὴν Ἀχμάτοβα (πού τὸν ξεθάφανε τὸν Ζντάνωφ) γεύονται στίχους σὰν κι' αὐτοῦς: «κι' ἢ θύελλα ἢ διαλεκτικὴ τρυπάει τὸ μυαλό μου» ἢ «Ζήτω τὰ ἕνα τὰ γερὰ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως» ἢ «στὸν ταξικὸ λουζόμαστε... νιπτῆρα!» Τὸ «λιμπρέτο» λοιπὸν ἦταν κατὰ ἄλλο ὡς σκέτος γιά ἐπετειακῆς παραστάσεις πού γίνονται σὲ συνέδρια ἢ σὲ γηπεδα. Ἀπευθύνεται σὲ θεατές πού ἔχουν ἐκχωρήσει τὸ μυαλό τους, και θεωροῦν τὴν ἀπορία, τὴν ἀμφιβολία, τὸν προβληματισμό, τὸ ψάξιμο και προπαντὸς τὸ γούστο προϊόντα τῆς «καπιταλιστικῆς σήψης». Ἄν ὁ κειμενογράφος ἤθελε νά γράψῃ πολιτικὸ θέατρο γιά προβλήματα προλεταριακῆς ἐπανάστασης ἂς διάβαζε τίς «μέρες τῆς Κομμουνᾶ» τοῦ Μπρέχτ, και ἂν ὁ φιλοδοξὸς θίασος ἤθελε νά παρουσιάσει πολιτικὸ θέατρο, τὸ ἔργο τὸ εἶχε μπροστὰ του.

Και ὁ σκηνοθέτης; Μετὰ τὸ «βαριετέ» τῶν «Νεφελῶν» και τὴ «συγχρονὴ κωμωδία» τῆς «Δωδέκατης Νύχτας» ἔδειξε πῶς μέ τὸ θεατρικὸ ἐργαστήρι (Μπρέχτ) και μέ τὰ «Παθήματα» τοῦ Γ. Μανιώτη πῶς αγαπάει τὸ θέατρο και μπορεῖ νά τὸ υπηρετήσῃ. Καὶ τὸ γράψαμε ἀνεπιφύλακτα. Δικαιώμα του δέβαια ἀπὸ σκηνοθέτης νά γίνεται «συντονιστής» εορταστικῶν σκέτος σὲ κομματικῆς συγκεντρώσεις και σχολικῆς παραστάσεις.

Οἱ ἠθοποιοὶ ἀνάλογα μέ τὰ προσόντα τους διεκπεραίωναν ἀφηγητές ἢ διαδηλωτές γιατί ρόλοι δέν υπῆρχαν. Πῶς ὁ ἠθοποιὸς Γιάννης Τότσικας ἔθαψε τὸ ταλέντο του ἐπαναλασβάνοντας κείμενα τοῦ Λένιν; Γίνεται ἐτσι ὁ Λένιν θεατρικὸς ρόλος; (Ἄς ἀφήσουμε τίς ἀφέλειες!) Καὶ γιατί ἢ Αἰμιλία Ὑψηλάντη θυσιάσε τὴ διακριτικὴ υποκριτικὴ τῆς παρουσία σὲ ψευτοσκηνικὰ κουνήματα;

Μουσικὴ και σκηνικά στὸ ἐπίπεδο τοῦ κ. Μ. Σατρώφ.

Γιατί ὁ καλὸς θίασος, μετὰ τὸ Βαχτάνγκωφ, τὸ Θέατρο Τέχνης, τὸ Ρουσταβέλι, μας ἔδωσε αὐτὴ τὴν εἰκόνα τοῦ σοβιετικῶν θεάτρου! Μετὰ τὸν Ἐοντμαν τὸν Μαγιακόφσκυ, ἀκόμα και τὸν Ἀρμπούζωφ, τί τὸν θέλανε τὸν Σατρώφ;